

РОЛЬ ЕЛІТИ В РЕФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ ТЕОРЕТИЧНОЇ СПАДЩИНИ В. ЛИПІНСЬКОГО

Досліджується вплив української і польської політичної еліти на трансформацію політичних систем цих держав. За основу взяті чинники в діяльності еліти, які, на думку В. Липинського, мають найважливіше значення для розбудови успішної держави, це, зокрема, оновлення еліти, її моральний авторитет, чітка державницька мета і величезне бажання її здійснити у представників політичної еліти.

Ключові слова: політична еліта, довіра, опозиція, активне громадянське суспільство.

Kukuruz Oksana. Rola elit w reformowaniu systemów politycznych Polski i Ukrainy w kontekście spuścizny teoretycznej W. Lipińskiego.

Artykuł przedstawia wpływ ukraińskiej i polskiej elity politycznej na transformację systemów politycznych obydwu państw. Jako podstawę wykorzystano czynniki w działalności elit, które zdaniem Lipińskiego mają największe znaczenie dla budowania skutecznego państwa, m. in. onowienie elity, jej autorytet moralny, klarowny cel państwowy i wielka chęć go zrealizować u przedstawicieli elity politycznej.

Słowa kluczowe: elita polityczna, zaufanie, opozycja, aktywne społeczeństwo obywatelskie.

Кукуруз Оксана. Роль элиты в реформировании политических систем Украины и Польши в контексте теоретического наследия В. Липинского.

Исследуется влияние украинской и польской элиты на трансформацию политических систем этих государств. Рассматриваются факторы в деятельности элиты, которые, по мнению В. Липинского, имеют большое значение для становления успешного государства, в частности, это обновление элиты, ее моральный авторитет, четкая государственная цель и большое желание ее реализовать у представителей политической элиты.

Ключевые слова: политическая элита, доверие, оппозиция, активное гражданское общество.

Kukuruz Oksana. The role of leadership in reforming the political systems of Poland and Ukraine in the context of theoretical heritage of V. Lypynski.

Influence of Ukrainian and Polish political elites to transform political systems of these countries are analyzed in the article. Main factors of the activity of the elite are taken as the basis. According to V. Lypynski, they are very important for developing a successful state.

Key words: political elite, trust, opposition, active civil society.

В'ячеслав Липинський був одним із представників української політичної думки, який надзвичайно любив Україну і прагнув щоб вона була самостійною державою. Україна стала незалежною, однак досі залишається актуальним питання про найоптимальнішу форму правління. Вибір форми правління повинен враховувати традиції, ментальність суспільства, вимоги часу. Для держав, які спробували кардинально змінити суспільний устрій і побудувати абсолютно іншу політичну систему на основі нових принципів і цінностей, немаловажну роль відіграє суб'єктивний чинник. Саме В. Липинський неодноразово наголошував, що найважливішим у становленні й розвитку нашої держави є люди, які мають волю і силу творити українську національну політику.

Поняттю «еліта» і в Україні, і в Польщі присвячено багато наукових праць. Зважаючи на тему, в основу цієї статті покладені публікації Р. Балабана, В. Фесенка, Ю. Якименка, І. Жданова про сучасну політичну еліту України, монографія О. Крюкова, в якій розглядається роль політико-управлінської еліти у демократичному оновленні українського суспільства, А. Новака про роль еліт у функціонуванні сучасного польського суспільства, І. Панькув про сучасні підходи польських політиків до розуміння еліти, дисертація С. Бондарук, у якій досліджується історіософія В'ячеслава Липинського, зокрема роль еліти в суспільстві. У наукових дослідженнях вивчаються різноманітні аспекти діяльності еліти, однак аналізу сучасної української і польської еліти крізь призму концепції активної меншості В. Липинського не

приділено достатньо уваги. Завдання цієї статті: з'ясувати роль чинників у діяльності політичної еліти, які, на думку В. Липинського, мають найважливіше значення для розбудови успішної держави, розкрити вплив еліти на трансформацію української і польської політичних систем, визначити негативні й позитивні якості сучасних еліт України і Польщі, з'ясувати, які роздуми В. Липинського про еліту можна використати у сучасних політологічних дослідженнях і політичній практиці.

У своїх працях В. Липинський шукає шляхи покращення суспільного устрою, намагається з'ясувати роль різних груп суспільства для становлення нашої державності. Він вважав, що між написаними різноманітними теоріями державотворення часто немає ніякої різниці, оскільки вони пишуться за однаковими для всіх законами логіки. «Тільки реальні діла оцих живих реальних людей покажуть, котра з українських політичних теорій правдива, а котра при всій своїй раціональності, логічності і науковості — брехлива» [1, с. 114]. Філософ справедливо стверджував, що у будь-якій нації існує активна меншість і пасивна більшість. Цю активну меншість у різний час, різні дослідники називали провідною верствою, аристократією, елітою. Безперечно мова буде йти про політичну еліту, під якою у словниках розуміється меншість суспільства, яка наділена особливими психологічними, соціальними і політичними якостями, займає найвпливовіші позиції в суспільній ієрархії, бере безпосередню участь у затвердженні й здійсненні рішень, пов'язаних із використанням державної влади або впливом на неї [2, с. 182]. В українській і польській політологічній літературі часто можна зустріти публікації про те, що і в Україні, і в Польщі сьогодні немає еліти, а існує «псевдоеліта», «квазіеліта», яка не здійснює комплексних реформ, не витримує випробування на моральну зрілість. На думку професора Інституту суспільних наук Варшавського університету та Вищої школи суспільної психології (Польща) А. Новака «еліти творять і змінюють фактуру суспільства, в якому існують. Творять способи мислення, цінності, полегшують співпрацю, сприяють досягненню більш віддалених цілей, створюють можливість для вирішення важких проблем, дають приклади для наслідування, можуть відігравати роль послів народу і безпосередньо спричиняються до економічного росту, особливо у сфері високих технологій». Науковець зазначає, що еліти мають реальний вплив на життя суспільства, тоді коли вони відкриті для суспільства, коли рушійною силою є справжнє зацікавлення аспектами громадського добробуту. Групи, у яких переважає бажання укріпити почуття власної вартості, а не виконати зазначені важливі функції для суспільства, на думку А. Новака, є лише псевдоелітами [3].

У сучасній західній політології мають місце два основних підходи до визначення політичної еліти та її ролі в суспільстві — функціональний і ціннісний. Прибічники функціонального підходу головною ознакою політичної еліти визначають соціальний статус людини, її місце і роль в системі владно-управлінських структур. Це меншість населення, яка приймає важливі рішення в суспільстві й керує більшістю (П. Шарон); яка здійснює в суспільстві найважливіші функції і має найбільшу вагу і вплив (С. Келер). Такий підхід розглядає політичну еліту як відносно вузьку, специфічну владно-політичну групу правлячого класу, яка офіційно репрезентує і реалізує на практиці владу [2, с. 183]. Можна сказати, що політична еліта в такому контексті ототожнюється з політико-управлінською елітою. До останньої, українські науковці, відносять чиновників вищої ланки, які володіють формальною владою в організаціях та інститутах, займаються політичним управлінням і встановлюють правила організації життя в суспільстві [5]. Прихильники ціннісного підходу визначальною ознакою політичної еліти вважають духовний аристократизм, заслуги, особисту перевагу одних людей над іншими у рівні культури, освіти, професіоналізму, моральних якостей.

В. Липинський поєднує два підходи при визначенні найкращих людей нації. З одного боку, на підставі факту, що «вони власне в даний момент стоять на чолі організаційних (політичних, культурних, економічних) установ даної нації, що їм належить влада, і що нема серед кандидуючих до влади інших активних груп нації — такої, яка була б од них краща та сильніша і тому могла цю пануючу аристократію усунути» [1, с. 187]. З іншого боку, він вважає, що це мають бути найкращі із кожної верстви — із хліборобів, військових, робітників, інтелігентів,

промисловців. Критерієм їх цінності для суспільства повинна бути здатність до творчості, до розбудови, до організації суспільного життя, до відчуття моральної відповідальності за реалізацію певної політики.

Незважаючи на монархічні поляди В. Липинського, його модель національної еліти є актуальною, тому що спрямована на забезпечення суспільної злагоди, ефективності форми правління, активізації суспільних груп і кожного громадянина, дотримання дисципліни та чітких духовних орієнтацій. Аналіз теоретичної спадщини В. Липинського дозволяє виділити основні чинники в діяльності політичної еліти: 1) середовище політичної еліти повинно постійно оновлюватися новими людьми; 2) політична еліта повинна мати моральний авторитет у суспільстві; 3) представники політичної еліти повинні мати чітку державницьку мету і величезне бажання її здійснити. Роль української і польської політичних еліт ми спробуємо з'ясувати на основі вище наведених критеріїв.

Україна і Польща майже одночасно розпочали трансформацію політичного режиму — в кінці 80-х на початку 90-х років ХХ ст. У Польщі відбулася демократична зміна еліти. Польська опозиція, очолювана профспілкою «Солідарність» зуміла сформувати парламентську більшість, її лідер виграв президентські вибори, відтак нова еліта отримала максимум владних повноважень. Аналіз формування парламентської більшості і парламентської опозиції в Польщі з 1989 р. і до 2010 р. доводить, що партія чи блок, які займали перше місце на виборах і формували коаліцію в одній каденції, то в наступній каденції обов'язково опинялися в опозиції [4, с. 82-114]. Тобто, відбувалася постійна зміна еліти.

У той час українська опозиція не замінила комуністичну владу, а інтегрувалася до її складу. Представники такої влади зуміли переконати суспільство, що опозиційно налаштовані політичні сили заважають розбудові української держави. В середині 90-х років ХХ ст., зважаючи на демократичні процеси у світі, українська влада змушена була визнати необхідність існування опозиції, але на практиці до думки представників опозиційних сил ніхто не прислухався. Суспільними справами керував фактично Президент і його найближче оточення. Ніякої суттєвої зміни влади не відбувалося, потрапити до органів влади особам із політичною позицією відмінною від президентської було фактично неможливо. Відтак сформувався авторитарний режим.

Очевидно, що саме зміна еліт у Польщі дозволила цій державі мати кращий економічний розвиток і ефективне функціонування політико-правової системи. Отже, одним із основних чинників побудови ефективної демократичної української держави є формування якісно нової еліти, яка буде презентувати демократичні принципи діяльності, високий рівень політичної і правової культури, і відповідно матиме підтримку суспільства. Багато науковців сходяться на думці, що у Польщі були кращі стартові умови для політичних та економічних змін, і значна підтримка польського суспільства дій влади в 90-х роках ХХ ст. В Україні на початку незалежності рівень підтримки реформ був низьким. Зокрема через недовіру до влади, в якій протягом 1991–2003 рр. 73% були вихідцями із номенклатури радянських часів.

У 2004 році опозиція, очолювана «Нашою Україною», зробила ще одну спробу демократичної трансформації політичної системи нашої держави. Події 2004–2005 рр. в Україні сьогодні оцінюються неоднозначно. Очікування швидких позитивних змін у суспільному житті змінилося розчаруванням. Причини невідповідності теоретичних гасел українських політиків реальності є темою окремого дослідження. Однак врегулювання політичного конфлікту, який виник під час президентських виборів 2004 р., заслуговує на позитивну оцінку. Подібність подій у Польщі (1989 р.) та в Україні (2004 р.) свідчать не лише про закономірності політичного розвитку, а й про використання досвіду. Тому при виникненні серйозного протистояння, влада і опозиція в Україні пішли на переговори за «круглим столом». Відомо, що представники політичної еліти Польщі приймали безпосередню участь у цьому процесі.

Крім оновлення і якісної зміни еліти, важливою є підтримка її діяльності суспільством. Політична еліта у сучасних українському і польському суспільствах, як правило, визначається за функціональною ознакою, тому її умовно можна ототожнити з владою. Моральний авторитет

такої еліти треба з'ясувати, розглянувши соціологічні дослідження щодо довіри населення до влади. Динаміку довіри до Президента України і до Верховної Ради України можна прослідкувати на основі досліджень Інституту соціології НАН України. Згідно цих даних з 1994 р. і до 2004 р. відсоток респондентів, які довіряли Президенту коливався від 33% до 10%. Найбільшим був показник довіри до Президента України у 2005 р. Майже на 30% було більше позитивних відповідей, ніж негативних. На жаль, ці дані не є оцінкою діяльності Президента, оскільки Президент тільки починав працювати, тобто це був кредит довіри. Вивчаючи ступінь довіри громадян до органів влади обов'язково потрібно співвідносити ці дані з виборчим циклом. Починаючи з 2006 р. показники довіри знижуються, і респондентів, які негативно оцінювали діяльність Президента України, знову стає набагато більше. Верховній Раді України з 1994 р. по 2004 р. довіряли 7–10 % опитаних громадян [6, с. 254–262]. У 2005 році фактично порівну було тих, хто довіряє і тих, хто не довіряє Верховній Раді України. В наступні роки недовіра знову переважає над довірою.

Оцінку діяльності Президента Польщі, Сейму і Сенату можна прослідкувати за даними Центру дослідження суспільної думки (Centrum Badania Opinii Społecznej) [7]. Згідно соціологічних даних починаючи з 1998 р. до 2003 року «добре» оцінювали діяльність Президента Польщі понад 70–80%. З 2003 р. кількість громадян, які давали позитивну характеристику почала знижуватися, і у 2006 р. тих, які оцінювали діяльність Президента Польщі «негативно» стало набагато більше. У 2009 році підтримка діяльності Президента становила лише 25%. Щодо діяльності Сейму і Сенату, то з 1998 р. і до початку 2010 р. кількість негативних оцінок їх діяльності переважала над кількістю тих, хто ставив оцінку «добре». Підтримка громадянами Польщі діяльності Сейму і Сенату є нижчою, ніж Президента. Цікавим є факт, що лише 12,5% у 1996 р. і 21, 3% у 2000 р. польських парламентаріїв відносять себе до політичної еліти [8, с. 49]. У той час, як і в класичних, і в сучасних теоріях еліт, члени парламентів характеризуються як важлива частина політичного класу, який визначально впливає на всю систему управління суспільним життям.

В останні роки негативна оцінка діяльності президента й парламенту і в Україні, і в Польщі значно переважає над позитивною. В Україні, на відміну від Польщі, така ситуація спостерігалася протягом усього періоду незалежності. В українському суспільстві в основному переважають почуття розчарування у здатності правлячих еліт вирішити найгостріші суспільні проблеми. Значна частина громадян із недовірою ставиться до діяльності демократичних інститутів, що свідчить про недостатню легітимність влади. Масова недовіра до влади протягом років незалежності України, спричинила появу поняття «суспільство втраченої довіри».

Українській політичній еліті так і не вдалося виробити цілісну систему демократичних цінностей і запропонувати її суспільству, що стимулювало виникнення важкопрогнозованості трансформації політичного режиму [9, с. 9]. Елітарні групи України витрачають занадто багато часу на вирішення міжелітних, корпоративних конфліктів і суперечностей. В. Липинський попереджав, що коли конфлікт індивідуальних і спільних інтересів вирішується на користь останніх, то це веде до перемоги аристократії, а з нею — і до розгортання державо- і націотворчих процесів. Коли ж гору беруть егоїстичні інтереси одиниць чи певних груп (тої ж олігархічної еліти), і жодна з цих груп не в змозі об'єднати націю (таким чином ставши національною аристократією), то це неминуче веде до занепаду нації.

Що стосується положення про наявність чіткої державницької мети у еліти і бажання її здійснити, то це питання можна розглянути лише на теоретичному рівні і на основі припущень автора. Для цієї мети вихідною тезою є твердження В. Липинського, що у будь-якому процесі державотворення найважливішим є величезна внутрішня воля активної меншості до реалізації певного проекту. В. Липинський визнає, що цю функцію активна меншість може виконувати добре — на користь всього колективу, а може задовольняти окремі егоїстичні інтереси. Про результат бажання еліти побудувати успішну державу свідчить рівень життя громадян певної країни. Видання “Newsweek” у серпні 2010 р. опублікувало результати порівняння ста країн за п'ятьма показниками: рівень охорони здоров'я, освіти, якості життя, політичної ситуації

і динамічності розвитку економіки. Україна по сумі всіх показників зайняла 49 місце, а Польща — 29 [10].

Завдання політичної еліти полягає у створенні стратегії розвитку держави, у визначенні необхідних заходів для всіх галузей суспільного розвитку. Економічний розвиток української держави свідчить, що до цього часу не знайшлося достатньо людей, які люблять Україну, які хочуть і вміють керувати так, щоб наша держава стала потужною в Європі. Ідеї В. Липинського містять раціональні зерна, які можна використовувати для сучасної України. Його роздуми про монархію і консерватизм, на думку сучасних дослідників, не містять антидемократизму, антилібералізму і догматизму більшості консервативних ідеологій, спрямованих на збереження за будь-яку ціну застарілих соціоморальних і політичних орієнтацій. Вчення філософа спрямоване на соціокультурний прогрес [11, с. 151]. Тому якщо інтерпретувати ідеї В. Липинського до сучасної України, то потрібно визнати, що пріоритетною галуззю повинно стати сільське господарство. Більшу частину своїх праць В. Липинський присвячує хліборобам-власникам. Статус провідної верстви філософ відводить продукующим верствам — продуцентам, котрі задіяні у процес виробництва матеріальних благ (як виробники чи як власники) і живуть від нього. Для України з її традиціями, на думку В. Липинського, найкраще підходить до провідної верстви «посідаючий хліборобський клас», тобто хлібороби, осілі виробники, які живуть на землі та від землі. Справді, у нашій державі є велика кількість родючих земель, багато людей, які вміють і хочуть працювати на землі. Сьогодні діяльність українських підприємців, як правило, полягає у можливості купити певний товар дешевше і продати дорожче. Така підприємницька діяльність не може стати надійною основою економічної системи держави. Тому для того, щоб Україна стала державою з ефективно діючою економікою потрібно створити хороші умови праці хліборобам-власникам. На думку сучасних дослідників, у демократичному ладі зацікавлене суспільство власників — людей, яким є що втрачати, тобто людей, які своєю працею забезпечили власний добробут та умови для створення ефективної системи охорони здоров'я і освіти. А збідніле суспільство не може бути демократичним, воно потребує протекторату держави, а не можливості виявляти ініціативу [12, с. 59].

Дослідники політичної еліти України, визначають, насамперед, такі її негативні характеристики: низький рівень моральних якостей, що спричиняє низький рівень довіри до абсолютної більшості українських політиків; переважання особистих і групових інтересів представників політичної еліти над інтересами суспільними; відносно низький рівень професійної підготовки значної частини політичної еліти, відсутність стратегічного мислення; низька ефективність політико-управлінської діяльності в цілому і якості прийнятих політичних рішень; невміння домовлятися, погоджувати інтереси; відчуження політичної еліти від суспільства, поглиблення соціального розриву між її представниками і звичайними громадянами [13]. Варто зазначити, що ці характеристики подавались ще у 2003 р. На жаль, у 2010 р. усі вони також стосуються діяльності наших політичних елітарних груп. Заступник директора Інституту політичних досліджень Польської академії наук (Варшава) І. Панькув обґрунтовує поняття «еліта еліт». Відповіді депутатів польського парламенту підтверджують, що в середовищі політичної еліти дійсно виділяється окрема група, яку можна визначити за декількома критеріями. В першу чергу «еліта еліт» — це люди, які формально мають значні повноваження відповідно до посади, а також «сірі кардинали» (приховане обличчя еліти). Крім того, найчастіше «еліту еліт» визначають як одну групу, яка складається із двох підгруп — політиків і бізнесменів (сила зв'язків) [8, с. 49-50]. Науковці, які займаються дослідженням процесу трансформації, стверджують, що однією з проблем Польщі також є відсутність консенсусної еліти. Вважається, що людей, які прагнуть стати елітою у Польщі приваблює особистий успіх, вдала політична кар'єра, також корисні знайомства, а не потреба взяти на себе відповідальність за долю всієї країни [14].

У взаємовідносинах між опозицією і парламентською більшістю в Україні та у Польщі протягом останніх років спостерігаються схожі причини виникнення політичних конфліктів, зокрема, особисті амбіції політиків при вирішенні загальнонаціональних питань, перевага

особистих інтересів над інтересами суспільства, компроміс політичних сил на основі поділу посад, зникнення програмних розбіжностей, якщо передбачається вигода для конкретних осіб від певних домовленостей і їх виникнення, якщо не враховані особисті інтереси основних представників політичної сили. Як справедливо зазначає польський журналіст В. Владика «лютнево-квітневі порозуміння 20 років тому встановили лише демократичні рамки, а їх наповнення вже залежить від волі наступних еліт» [15, с. 22].

Можна стверджувати, що негативні тенденції у політичних процесах Польщі — це результат навздогінної модернізації. На думку В. Горбатенка, вторгнення готових зразків, напрацьованих модернізованим світом, у соціально-історичний контекст суспільства, яке не встигло пройти стадію модернізації за рахунок внутрішніх процесів, породжує суперечність між залишками минулого й наслідками реформ. У результаті відбувається взаємне накладання типологічно-різнорідних конфліктів, що викликає їхнє загострення і виникнення деструктивного симбіозу [16, с. 27–28]. Демократія втрачає підтримку серед жителів Центральної і Східної Європи. Суперечності у політичному процесі Польщі також пов'язані з пошуком країни нової моделі ідентичності, адекватної глобалізованому світу. Особливо це питання стало актуальним після вступу Польщі до Європейського Союзу. «Після циклу, пов'язаного з ейфоричним піднесенням у зв'язку з поверненням до “великої європейської родини», об'єктивно настав «цикл скепсису» значної частини населення цих країн щодо ринкових відносин (в тому вигляді, в якому вони були в них реалізовані) і зрештою, до скепсису щодо ЄС і НАТО, які для більшості «нових європейців» були взірцем демократії, ринку і безпеки» [20, с. 138]. Очевидно українським науковцям і політикам потрібно уважно вивчати досвід наших сусідів для того, щоб використати позитивні аспекти і не повторити помилок, зокрема тих, що стосуються євроінтеграції.

А. Новак виділяє декілька способів, якими еліти впливають на розвиток суспільства. По-перше, створюють сукупність символів, понять, мову, якими описується дійсність. «Те, яку сукупність символів люди використовують, якими поняттями характеризують дійсність, принципово впливає на їхнє мислення про оточуючий світ та на їхню діяльність». По-друге, створюють вартості. Еліти є прикладом для інших, що варто добиватися в житті — грошей, поваги, влади чи щасливого сімейного життя. По-третє, еліти відіграють важливу міжнародну роль, на їх підставі значною мірою формується думка про даний народ в інших країнах [3]. Навіть якщо суспільство негативно оцінює політичну еліту, то все одно у своїй поведінці воно орієнтується на цей взірець. Справді «політична еліта — це суспільство в мініатюрі, зріз, зменшена копія. Ми самі уповноважили політичну еліту керувати державою, принаймні не дуже перечили, щоб її обирали або призначали на відповідальні посади» [18].

Отже, проаналізувавши діяльність української і польської еліт на основі чинників, які В. Липинський вважав дуже важливими для успішного суспільного розвитку (оновлення еліти, довіра до еліти, величезне бажання реалізувати чітку державницьку мету) зробимо такі наступні висновки:

1. Оновлення еліти. У Польщі постійна зміна еліт з 1989 р. сприяла тому, що новими людьми були знайдені найбільш оптимальні способи реформування політичної системи держави. Контроль опозиції за діями правлячої більшості змушує представників політичних сил шукати компроміс щодо більшості важливих питань суспільства, що свідчить про демократичний режим у Польщі. Якщо згадати теорію про активну меншість В. Липинського, то можна зробити висновок, що відсутність оновлення української еліти на початку незалежності і стало однією з причин неефективного правління. Адже посадові особи, які багато років у своїй діяльності використовували недемократичні методи не можуть в один момент стати демократичними керівниками.

2. Довіра. Сучасна політична еліта України і Польщі визначається за функціональною ознакою, тобто її ототожнюють із владою або розглядають як політико-управлінську еліту. Останнім часом негативна оцінка діяльності Президента і парламенту в Україні, в Польщі значно переважає над позитивною. Це свідчить про те, що така еліта не виконує функцій важливих для суспільства, у своїй діяльності вона керується приватними інтересами.

3. Державницька мета. Українській еліті не вдалося комплексно реалізувати системні реформи у суспільстві, у той час польська еліта за такий же період все-таки змогла краще впоратися із цим завданням. Дані американського видання “Newsweek” характеризують, що Польща на 20 пунктів випереджає Україну за якістю суспільного розвитку. Якщо наслідувати ідеям В. Липинського, то однією з причин такого стану можна вважати недостатню внутрішню волю еліти України створити міцну, ефективну державу. Очевидно у представників української еліти не має єдиної об’єднуючої мети, а існує безліч різноманітних суб’єктивних інтересів. Діяльність польської еліти, також не бездоганна. Однак у контексті вищесказаного, вона виглядає більш консолідованою навколо ідеї ефективного розвитку своєї держави. Принаймні більша частина реформ у Польщі була проведена вдало. Сьогодні польська політична система відчуває наслідки навздогінної модернізації та проблеми, пов’язані з євроінтеграцією.

Виникає запитання: «Який вплив є сильнішим: еліти на суспільство чи суспільства на еліту?» Очевидно, що це — взаємовплив. Українська політична еліта сьогодні демонструє не найкращі принципи діяльності й поведінки для наслідування. Суспільство дозволяє еліті бути саме такою. В іншому випадку суспільство контролювало б діяльність влади, вимагало б відповідальності посадових осіб за неефективні рішення, тобто було б активним громадянським суспільством. Аби покращити ситуацію потрібно кожному члену суспільства розпочати із себе, своїх цінностей, поведінки, відповідальності. Тому актуальними залишаються слова В. Липинського «ніхто нам не збудує державу, коли самі не збудуємо...». В контексті теоретичної спадщини В. Липинського запорукою ефективного розвитку нашої держави має стати любов до України, чітка стратегія покращення суспільного ладу і найважливіше — величезне бажання, внутрішня воля і еліти, і суспільства жити в успішній державі.

---

1. *Липинський В.* Листи до братів-хліборобів (про ідею і організацію українського монархізму) / В. Липинський // Повне зібрання творів, архів, студії : у 6 т. – Київ-Філадельфія : Вид-ва: Ін-т східноєвропейських досліджень НАН України; Східноєвропейський дослідний ін-т ім. В. К. Липинського, 1995. –

Т. 6: Політологічна секція. – Кн. 1 / [за заг. ред. Я. Пеленського]. – 1995. – 470 с.

2. *Якубовський О. Г.* Еліта політична / О. Г. Якубовський // Політологічний словник / [упоряд. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка]. – [2-е вид., доп. і перероб.]. – К. : Генеза, 2004. – С. 182–183.

3. *Новак А.* Роль еліт у функціонуванні суспільства [Електронний ресурс] / А. Новак // У пошуках втрачених еліт. Незалежний культурологічний часопис „І”. – Львів, 2006. – № 45. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/nowak.htm>.

4. *Кукуруз О. В.* Політична опозиція в Україні та Польщі: порівняльний аналіз : [монографія] / Кукуруз О. В. – К. : Наукова думка, 2010. – 200 с.

5. *Крюков О. І.* Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення : [монографія] / О. І. Крюков ; [за наук. ред. Е. А. Афоніна]. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 252 с.

6. *Мартинюк І.* Криза довіри до владних структур як перманентний стан суспільної свідомості / І. Мартинюк // Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін / [за ред. В. Ворони, М. Шульги]. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2004. – 705 с.

7. *Opinie o działalności Prezydenta, Parlamentu, ZUS, OFE NFZ* [Електронний ресурс] // Raporty z badan (luty 2010). Centrum Badań Opinii Społecznej. – Режим доступу : http://www.cbos.pl/PL/publikacje/raporty_2010.php.

8. *Панькув І.* Существует ли в Польше “элита элит?” / Ирена Панькув // Социологические исследования. – 2004. – № 8. – С. 43–55.

9. *Кобильник В. В.* Особливості демократичної трансформації політичних режимів України та Польщі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / В. В. Кобильник. – К., 2010. – 20 с.

10. *Foroohar Rana*. Ranking Newsweeka: Najlepsze kraje do zycia. 27 sierpnia 2010 [Електронний ресурс] / Rana Foroohar – Режим доступу : <http://www.newsweek.pl/artykuly/sekcje/spoleczenstwo/ranking-newsweeka--najlepsze-kraje-do-zycia,63689,1>.
11. *Бондарук С. Д.* Роль еліти як суб'єкта соціального поступу в історіософії В'ячеслава Липинського : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.05 / Бондарук С. Д. – К., 1997. – 176 с.
12. *Балабан Р.* Феноменальні риси сучасної політичної еліти України / Р. Балабан // Політичний менеджмент. – 2007. – Спеціальний випуск. – С. 54-61.
13. *Фесенко В.* Вітчизняна політична еліта у контексті „проекту Україна” [Електронний ресурс] / В. Фесенко // У пошуках втрачених еліт. Незалежний культурологічний часопис „І”. – Львів, 2006. – № 45. – Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/fesenko.htm>.
14. *Czy społeczeństwo demokratyczne potrzebuje elity?* [Електронний ресурс] // *Klasyczne teorie socjologiczne*. 2001. – Режим доступу: www.jezz.neostrada.pl/TALES/czyspoldempotrzebujeeelity.htm.
15. *Wladyka W.* Stół na okrągło / W. Wladyka // *Polityka*. – 2009. – № 6 (2691). – S. 22–24.
16. *Горбатенко В.* Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть : [монографія] / В. Горбатенко. – К. : Видавничий центр „Академія”, 1999. – 240 с.
17. *Кононенко Н.* Польща і Росія: сучасні пошуки ідентичності / Н. Кононенко // Політичний менеджмент. – 2007. – Спеціальний випуск. – С. 136–150.
18. *Якименко Ю.* Україна у ХХІ столітті: виклики для політичної еліти [Електронний ресурс] / Ю. Якименко, І. Жданов // Дзеркало тижня. – 2003. – № 44 (469)б – 15–21 листопада. – Режим доступу : <http://www.dt.ua/1000/1550/43795/>.